

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології
Кафедра німецької та романської філології

**ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА
МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА
ПОЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ЛЮДИНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти “бакалавр”

Виконав: студент(ка) 491 групи

Спеціальності 014.02 Середня освіта(Мова і
література німецька)

Освітньо-професійної програми
«Середня освіта (мова і
література німецька)»

Пахомова Марія Олексіївна

Керівник: кандидат філологічних наук,
доцент Ковбасюк Л.А.

Рецензент: Доцент Борисова Т.С.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	6
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	6
1.1 поняття фразеологізм	6
1.2 фразеологічна номінація та класифікації.....	11
РОЗДІЛ 2	20
КОНЦЕПТОСФЕРА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ	20
2.1 Сучасне трактування поняття «національної мовної картини світу»	20
2.2. Концептосфера фразеологічних одиниць на позначення психоемоційних станів людини.....	22
РОЗДІЛ 3	29
ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ЛЮДИНИ	29
3.1 Лінгвокультурологія як особлива галузь мовознавства.....	29
3.2 Засоби формування лінгвокультурної компетенції.....	33
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	45

ВСТУП

На сьогодні існує багато досліджень фразеологічних одиниць, які проводилися для визначення лінгвокраїнознавчих орієнтації мовних одиниць (С. Н. Денисенко, В. Г. Гак, Д. Г. Мальцева, В. М. Телія та ін.). Також існує підвищений інтерес щодо взаємозв'язку мови та мислення, а саме до лінгвокультурологічних досліджень (Телія, Воровйов, Воркачов). Це явище можна пояснити тим, що фразеологічні одиниці дають змогу зрозуміти не тільки інформацію, а й досвід цілої культури, її ментальний світ. Дана робота є **актуальною** так як в ній висвітлені питання що до особливостей формування лінгвокультурологічних компетенцій, які є необхідними для будь-якої міжкультурної комунікації.

Метою дослідження є встановлення лінгвокультурних особливостей німецьких фразеологічних одиниць на позначення психоемоційних станів людини.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні **завдання**:

- 1) проаналізувати сучасний стан німецьких фразеологічних одиниць;
- 2) висвітлили існуючі класифікації фразеологічних одиниць;
- 3) окреслити специфіку відображення культурної інформації у семантиці досліджуваних фразеологічних одиницях на позначення психоемоційних станів людини;
- 4) Відібрати фразеологічні одиниці на позначення психоемоційних станів людини;
- 5) дослідити концептосферу німецьких фразеологічних одиниць на позначення психоемоційних станів людини;
- 6) відобразити стисло інформацію про лінгвокультурологію та засоби формування лінгвокультурологічної компетенції.
- 7) Розробити вправи для їх засвоєння.

Об'єкт дослідження – фразеологічні одиниці сучасної німецької мови на позначення психоемоційних станів людини.

Предмет дослідження – мотиваційна база німецьких фразеологізмів на позначення психоемоційних станів людини.

Матеріалом дослідження слугує корпус із понад 70 фразеологічних одиниць сучасної німецької мови на позначення психоемоційних станів людини, вилучених шляхом суцільної вибірки з лексикографічних та фразеографічних джерел: Duden. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten (1998/1999), W. Friederich "Moderne deutsche Idiomatik" (Мюнхен, 1966), Денисенко С. Н. Словник-довідник з фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови (Вінниця, 2005), Бинович Л. Э. и Гришин Н. Н. Немецко-русский фразеологический словарь (Москва, 1975), Гаврись В. І., Пророченко О. П. Німецько-український фразеологічний словник (Київ, 1981) та ін.

У ході розв'язання поставлених завдань було використано комплекс таких **методів дослідження**: критичний *аналіз* наукових джерел; *описовий* метод, який полягає у поясненні особливостей явищ, що вивчаються; *компаративно-історичний* метод, який дає змогу висвітлити особливості досліджуваних одиниць на певних етапах розвитку мови; метод *класифікації*, який робить можливим упорядкувати та класифікувати явища; метод *суцільної вибірки* мовних одиниць. Після визначення корпусу зазначеного класу ФО їх було досліджено за допомогою методів *концептуального* та *лінгвокультурологічного аналізу*.

Теоретичне значення проведеного дослідження полягає в тому, що в ньому зроблено та представлено аналіз та детальний опис щодо формування лінгвокультурологічної компетенцій за допомогою відібраних нами фразеологізмах.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при підготовці теоретичних та практичних курсів з лексикології німецької мови; матеріали дослідження можуть бути використані на конференціях та спеціальних семінарах.

Структура. Робота складається зі вступу, основної частини, яка містить три розділи, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

1.1 поняття фразеологізм

Прийнято розрізняти в мові дві великі групи словосполучень: вільні і фіксовані. вільні словосполучення зазвичай формуються за граматичними правилами відповідної мови з окремих слів, загальне значення яких складається з значення слів, що складають дане поєднання і є граматично і семантично пов'язаними. вільні словосполучення завжди виникають в потоці мовлення як нові, тобто вони не зберігаються в нашій пам'яті як тверді одиниці. На відміну від вільних словосполучень, стійкі словосполучення не формуються в потоці мовлення, а завжди відтворюються як готові одиниці. в більшості випадків вони виникають в результаті семантичного перетворення звичайних вільних словосполучень. для того щоб стати стійким, кожне з'єднання має пройти три етапи: 1. фіксоване засвоєння 2. запам'ятовування і 3. Відтворюваність. Термін фразеологія не однозначне. З одного боку, вона відноситься до всього безлічі фіксованих словосполучень, а з іншого боку, є галуззю лінгвістики, яка займається дослідженням фіксованих словосполучень. Як гілка лінгвістики, фразеологія є відносно молодою наукою, яка зазвичай розглядається в рамках лексикології. до сих пір її положення не є визначеним в рамках лексикології і навіть лінгвістики[13, 312-313].

Деякі з них (Л. Р. Зіндер і Т. В. Строева, К. А. Левковська) розглядають його в якості спеціального лексичного шару в словниковому складі мови. інші (А. Іскос, А. Ленкова) розглядають її як спосіб збагачення існуючих слів. існує думка(І. І. Чернишова, Н. Н. Амосова) , що фразеологія є самостійною лінгвістичною дисципліною, оскільки вона має свої власні концепції і вимагає спеціальних методів дослідження, які не мають ні лексикології, ні синтаксису. До сих пір немає згоди і ясності в питанні, які аналітичні лексичні одиниці,

тобто фіксовані словосполучення, можна вважати фразеологією. спірним є питання про те, чи повинні до фразеології належати тільки фіксовані реінтерпретували або також фіксовані неінтерпретірованние словесні комплекси. Також спірним є питання про те, чи повинні тільки словосполучення в більш вузькому граматичному сенсі слова або також фіксовані структури пропозиції формувати об'єкт фразеології. нещодавно були опубліковані деякі теоретичні роботи по німецькій фразеології українських лінгвістів(Я Баран, О. Пророченко) [3].

Довгий час велися дискусії стосовно трактування терміну «фразеологізм».

В. В. Виноградов трактує фразеологізм як окрему самостійну одиницю, що характеризується цілісним значенням, стійкістю, відтворюваність у процесі мовлення. Словник термінів зафіксував наступне з цього приводу : фразеологізм - *«лексико-граматична єдність двох або більше нарізно оформлених компонентів, граматично організованих за моделлю словосполучення чи речення, але неподільних лексично, яка є стійкою у своєму складі й структурі, що маючи цілісне значення, відтворюється у мові»*.

І.І. Чернишова визначає фразеологізми як *«фіксовані словесні комплекси різних синтаксичних типів структури з сингулярної зв'язком складових, зміст яких впливає з повного або часткового семантичного перетворення компонентного складу»*. [39]

Якщо припустити, що фразеологізми - це комбінації слів, які відрізняються від вільних комбінацій слів, потрібно назвати критерії цього розрізнення. Вольфганг Фляйшер [47] визначає відповідні критерії розмежування:

- ідіоматичність
- стабільність
- лексикалізація
- відтворюваність

поєднання слів вважається ідіоматичним, якщо сума значень окремих компонентів не відповідає значенню поєднання:

einen Narren an gefressen haben – (досл. Переклад - з'їсти дурня) Бути закоханим до нестями; *im Dreieck springen* – (досл. Переклад – стрибнути в трикутник)рвати і метати; ; *schwillt der Kamm* – (досл. Переклад - гребінець набрякає) Не тямлячи себе від люті. [13.314]

Крім цих повністю ідіоматичних виразів існують різні ступені ідіоматичності. тому окремі словосполучення можуть бути вільними і існувати поруч з фіксованим словосполученням: *sein Herz an jemanden verlieren* – закохатися, *die Weichen stellen* – планувати, *j-m den Köpf waschen* - намилити голову.

Часто ідіоматичний сенс передається метафорою. образ, який передається фразою, не має ніякого відношення до значення фрази:

jemanden aus den Socken hauen – (досл. Переклад - збити чиюсь шкарпетку) Здивувати, *j-m nicht grün sein* - (досл. Переклад – не бути зеленим) недолюблювати когось, *in die Binsen gehen* – зникнути.

Крім ідіоматизації за допомогою метафор, існує також ряд сполук, які широко розповсюджені в повсякденній мові, але рідко зустрічаються в переліку ідіом і викликають труднощі у не носіїв мови: *nichts geben aus etwas* – не надавати чомусь значення.

Також фразеологізм не може бути розбитий семантично, тобто обидві складові фразеологічно пов'язані: *Kohldampf schieben* – голодувати.

Тоді можна говорити про синтетичне значення або повністю ідіоматичні вирази. На відміну від цього, існують фразеологізми, які можна семантично розділити, тобто тільки частина є фразеологічно пов'язаною. їх називають частково ідіоматичними словосполученнями: *eine Schraube ohne Ende* – кінця не видно.

Такий критерій як стійкість фразеологізмів також тісно пов'язаний з ідіоматичністю. У той час як у вільному синтаксичному сполучення окремі компоненти можуть бути замінені синонімами, взаємозамінність з фразеологізмами зазвичай неможлива. у фразах типу *jmdn. vor den Kopf stoßen* образити - присутній лексико-семантична стабільність, так що фраза не може бути змінена іншими словами. Фразеологічно пов'язані слова можуть також існувати з унікальними компонентами. Це слова, які більше не зустрічаються окремо (кліше, шаблони, стійкі вирази). В описі ідіоматики зроблена відмінність між повністю і частково ідіоматичними виразами. третя група, яка не характеризується ідіоматичністю, але, тим не менш, має більш стійкі стосунки, ніж мають повністю вільні словосполучення, - це неідіоматичні конструкції. їх компоненти більш сильно взаємозалежні, ніж зазвичай при вільних синтаксичних зв'язках. їх називають фразами, кліше, шаблонами, стереотипами. такого роду словесні зв'язку часто виникають в стилі масової комунікації. вони часто функціонують як одиниці позначення, як формули.

Іншою особливістю фразеологізмів є те, що вони зберігаються в пам'яті як слово. синтаксичні одиниці не обов'язково повинні бути зпродуковані мовцем за синтаксичною моделлю, але фразеологізми відтворюються як готові лінгвістичні одиниці. тому їх ще називають паралексемами або фразеолексемами, фразеологічними одиницями. Відтворюваність означає, що фразеологізми як одиниця груп слів не завжди створюються заново в процесі висловлювання. це тісно пов'язане з описаними раніше критеріями ідіоматичності та стійкості. Однак, оскільки не всі три згадані тут критерії завжди є у фразеологізмі, необхідно називати градації та перехідні області, які спричинили велику кількість спроб їх класифікації. Фразеологізми – це засіб образного відображення світу, який вбирає в себе історичні та міфологічні події, релігійні та етичні уявлення певного етносу різних епох і поколінь. Людський фактор відіграє найважливішу роль в створенні фразеологізмів, оскільки велика

кількість фразеологізмів пов'язана з людиною і різними сферами її діяльності. Як свідчить А.В. Сарапулова, виникнення фразеологізмів обумовлено процесом пізнання представниками певного етносу різних явищ дійсності: природних, соціокультурних і духовно-світоглядних [29]. На відміну від інших одиниць мови, фразеологізми не лише фіксують досвід пізнання різних явищ світу, а й передають ставлення до них (позитивне чи негативне), що робить мову більш експресивною і емоційно-зabarвленою.

Фразологізми виконують номінативну функцію в мові, тобто в мові вони виступають у вигляді лексичних одиниць. Для них характерні одні й ті ж семантичні категорії, властиві словами, а саме: полісемія та омонімія, синонімія та антонімія. Однак ці характеристики фразеологізмів не так виражені, вони представлені не так сильно, як в звичайному лексиконі. Ці особливості були досліджені М. Д. Степановою, І.І. Чернешовою, О. С. Юхановим.

Нижче наведені деякі приклади таких феноменів фразеологізмів:

- Полісемія: *im Dreieck springen* – 1) *plötzlich die Bewegungsrichtung wechseln* (раптово змінити напрямок руху), 2) *sich aufregen /wütend* (засмучуватися / злитися), 3) *zwischen 3 Standorten wechseln* (перемикатися між 3 місцями розташування.) .
- Омоніми: *jmdm schwilt der Kamm* - 1) *jmd. wird überheblich* (пихата людина), 2) *jmd. gerät in Zorn* (бути запальним)
- Синоніми: *Henker Der Neidische ist sein eigener Henker. Eine Kuh deckt viel Armut zu. Missgunst frisst ihr eigenes Herz. Neid ist dem Menschen, was Rost dem Eisen.*- Заздрій від чужого щастя сохне.
- *Wer sich vor dem Busch fürchtet, kommt nicht in den Wald. Wer die Dornen scheut, kommt nicht in den Busch. Wer Honig lecken will, darf die Bienen nicht scheuen. Wer vor dem Wolf Angst hat, kommt nicht in den Wald. Wer die Stauben fürchtet, kommt nie in den Wald. Wer das Wasser fürchtet, muss sich nicht baden.* - Вовків боятися—в ліс не ходити

- Антоніми: *ein warmes Herz haben - gefühlvoll, liebevoll sein* (мати гаряче серце - бути душевним, люблячим); *ein kaltes Herz haben - kalt, gefühllos sein* (мати холодне серце - бути холодним, бездушним). [13. 325-326]

Щодо ролі та пояснення фразеологізмів, то їх можна трактувати через розуміння культури: стереотипи, вірування, традиції тощо. В.Н. Телія [36, 37] підкреслює важливість ролі культурних уявлень стосовно образної основи фразеологізмів.

Фразеологізми німецької мови представляють інтерес в лінгвокультурному плані, так як він розкриває різноманітну інформацію про історію, побут, моралі, етики німецького народу. Фразеологічні одиниці вважаються особливо складними і при вивченні іноземної мови, і при безпосередньому спілкуванні з носіями мови в процесі міжкультурної комунікації [42, 43]. Наприклад, *Jmd. hat Schwein* (досл. Переклад у кого-то є свиня) - Комусь поталонило, посміхається щастя; *Das nenne ich Schwein!* – (досл. Переклад – це я називаю свинею) Ось це удача! От пощастило! *Armes Schwein* - Нещасний, бідолаха.

1.2 фразеологічна номінація та класифікації.

Щодо номінації фразеологізмів, то Н.М. Шанський групує ФО відповідно до їх виникнення на 2 групи, а саме [43, 44]:

- корінні: *jmdm. den Schwarzen Peter zuschieben (zuspielen)* Підсовувати кому-л. неприємну справу; спритно звалювати провину (або відповідальність) на кого-л. (досл. переклад Підсовувати комусь Чорного Петера); *eine böse Sieben* - зла баба, мегера, відьма, баба-яга (досл. переклад, зла сімка). Цей фразеологізм утворився через карткову гру, де була карта-сімка. Через деякий час на її місці стали зображати відьму.
- запозичені: *die Schau stehlen* - затьмарити когось своєю майстерністю, *das Gesicht wahren / retten* - зберегти обличчя, *den Hut in den Ring werfen* - виставити свою кандидатуру на виборах, *Jahrmarkt der Eitelkeit / der*

Eitelkeiten - ярмарок марнославства , *nach Komplimenten fischen*, напрошуватися на компліменти.

Фразеологізми неоднакові за своїм лексичним складом та синтаксичною структурою, семантичними та стилістичними характеристиками, а також за комунікативною функцією та походженням. Вони утворюють різноманітні групи та різновиди, які можна охарактеризувати за своєю різноманітністю та характером та класифікувати за різними критеріями.

Існує багато класифікацій фразеологізмів, заснованих на різних принципах. Однак найбільш відомими принципами є: традиційний, структурно-семантичний, граматичний, функціонально-стилістичний.

Найдавнішою класифікацією німецьких фразеологізмів є так звана традиційна класифікація, яку розробив Ф. Зейлер. Загалом вона спрямована на афористичну фразеологію, тобто фіксовані і лише переосмислені словесні комплекси. Хотілося б зауважити, що не має єдиних критеріїв класифікації. Відповідно до цієї класифікації розрізняють такі типи фразеологізмів: 1) прислів'я; 2) афоризми та вислови; 3) прислів'я; 4) Парні фразеологізми; 5) крилаті вирази та 6) ідіоми. [13]

1. Прислів'я. Прислів'я - це вживане в народі коротке дидактичне висловлювання, яке переказує певний життєвий досвід . Прислів'я мають форму завершеного речення: *Wer die Dornen scheut, kommt nicht in den Busch.* – вовка боятися, в ліс не ходити. *Wer neidet, der leidet* - Залізо іржа з'їдає, а заздрий від заздроців помирає.
2. Афоризми (грец., Афоризм - «висловлювання») і вислови (лат.: - «думка», «судження») - це дотепні висловлювання або відповідні уявлення з повчальною тенденцією. Вони є літературними варіантами прислів'їв. *Es ist nicht alles Gold, was glänzt* – не все то золото, що блищить.
3. Приказки - це образні вислови, які відрізняються від прислів'їв тільки тим, що за формою являють собою переважно словосполучення ,а не речення, і

не мають виховного змісту. *j-m die Katze im Sack verkaufen* - Насильно або обманом змусити когось щось прийняти, *jmdn. vor den Kopf stoßen*. – Образити.

4. Парні фразеологізми - це фіксовані словосполучення двох слів однієї частини мови, які з'єднуються сполучником «і» («коротке і добре») і рідше сполучником «або» («рано чи пізно»). Іноді вони пов'язані між собою прийменниками. За змістом і формою в парах слів можна виділити наступні вирази:

А. За змістом:

1. Коли слово повторюється: *von Haus zu Haus* – від дверей до дверей; *Schulter an Schulter* – разом.

2. Коли обидва слова є синонімами: *auf Schritt und Tritt* – усюди, на кожному кроці, *an Ort und Stelle* – на місці, *lügen und trügen* – обманювати, *recht und billig* - справедливо. Як ми бачимо із прикладів, синонімами можуть бути різні частини мови.

3. коли два слова мають різне значення, але позначають ціле: *bei Wind und Wetter* - (досл. Переклад у вітер та погоду) у незгоду.

4. Коли обидва слова є антонімічними один до одного для посилення єдиного поняття: *zu Wasser und zu Lande* – на землі і воді, повсюди; *weit und breit* – повсюди.

Б. За формою:

1. Коли два слова римуються: *hegen und pflegen* – піклуватися, *Hülle und Fülle* – розмаїття.

2. Коли два слова починаються з однієї літери: *weich und warm* – м'який та теплий, ; *klipp und klar* – зрозуміло.

3. Парні слова не римуються : *mit Fug und Recht* – з повним правом.

5. Крилаті вирази - вирази або судження письменників, державних діячів, командирів та інших видатних особистостей, які отримали загальне

визнання за свої досягнення. В основному такі вислови є інтернаціональні, тому що їх джерела - це Біблія, історія, культура і література різних країн і народів.

6. Ідіоми (грецькі ідіоми - "своєрідні", "оригінальні") представляють собою такі стійкі, переосмислення словосполучення, для яких характерна висока ступінь ідіоматики, так що їх значення не може бути прояснено з точки зору сучасної мови: *auf der Bärenhaut liegen* – (досл. Переклад лежати на шкірі ведмедя) байдикувати.

Головний недолік традиційної класифікації, на нашу думку, полягає в тому, що вона не структурує фразеологізми за єдиним принципом. Деякі групи розділяються по першоджерела, наприклад, прислів'я, крилаті вирази; інші - за структурному принципом, наприклад, парні фразіологізми; треті - за семантичним принципом, наприклад, ідіоми. Це призводить до того, що одні й ті ж фразеологізми можуть потрапляти в різні групи. [13]

Класифікація В. В. Виноградова [7] представляє собою доповнення та уточнення фразеологічної схеми, що була запропонована Ш. Баллі [2], який виділяв чотири групи словосполучень:

- незалежні словосполучення – сполучення, позбавлені стійкості, що розпадаються після їх перетворення;
- звичайні сполучення – словосполучення – з відносно вільним зв'язком компонентів, які припускають деякі зміни;
- фразеологічні ряди – групи слів, в яких рядозасновні поняття зливаються майже в одне. Такі сполучення допускають перегрупування компонентів;
- фразеологічні єдності – сполучення, в яких слова втратили своє значення і виражають єдине поняття. Такі сполучення не передбачають перегрупування компонентів у [2, 7].

Ми використовуємо більш повну класифікацію, яка була запропонована В. В. Виноградовим, де він виділяє наступні типи, до яких нами були подані приклади згідно теми.

- фразеологічні зрощення характеризуються як стійкі словосполучення, на значення яких не впливає значень їх компонентів; *schwillt der Kamm.*- Не тямлячи себе від люті, *an j-m einen Affen gefressen haben* – закохатися, *mit den Ohren schlackern* – Сторопіти, *auf die Palme bringen*- Довести до сказу.

- фразеологічні єдності характеризуються цілним переосмисленим загальним значенням стійких словосполучень, а також позначають цілісний термін. Вони відрізняються від фразеологічних зрощень тим, що їх загальне значення мотивоване, тобто можна вивести зі значень їх компонентів. *große Augen machen, d.h. sich wundern* – дивуватися, *Donner und Blitz schleudern* - Кидати вогнем-блискавицею, *im siebten Himmel sein* – бути на сьомому небі від щастя, *sich die Haare raufen* - бути у відчаї

- фразеологічні сполучення відрізняються від фразеологічних зрощень та єдностей тим, що вони не переосмислюються, отже, їх загальне значення можна вивести зі значень компонентів. Однак вони не є абсолютно вільними словосполученнями, так як їх здатність комбінувати слова дуже обмежена. Німецькою мовою , наприклад, можна сказати "*Anordnungen / Vorbereitungen / Maßnahmen treffen*", але не можна говорити "*Befehle / Erlassungen / Gesetze treffen*", тому що це суперечить нормам лінгвістичного вживання. *der bleiche/ blasse / grüne/ gelbe Neid* – чорна заздра; *vor Wut sieden/ glühen/ kochen* – кипіти від злоби, *jemanden aus den Socken hauen/ kippen* – Здивувати. [13]

У нашій роботі ми звертаємося до структурно-семантичної класифікації , так як вважаємо її найбільш влучною. До цього питання зверталися такі науковці, як Н. М. Шанський [43,44], В. В. Виноградов [7], Ш. Баллі [2], І.

Чернишова [41, 42] та ін. Тому визначення семантики ФО є однією з важливих проблем у лінгвістиці. На основі цієї класифікації ми зробили спробу класифікувати ФО на позначення психоемоційних станів відповідно до семантичного критерію.

I. I. Чернишова використовує термін стійкі словесні комплекси (ССК) для всі відтворювані синтагми (від словосполучення до пропозиції), які функціонують як лінгвістичні ознаки вторинного утворення з номінативною задачею. [13, 322-325]

За для того, щоб визначити ССК та відокремити їх від синтаксичних словосполучень, науковець розробила складну методологію, а точніше складний комплекс критеріїв, що характеризують суть ССК:

1. Визначення граматичної (синтаксичної) структури словосполучення. Необхідно визначити, чи має сполучення слів структуру:
 - a. Словосполучення - *tiefer Schmerz* – глибока образа;
 - b. предикативний зв'язок - *Baff sein* ошаліти;
 - c. має структуру речення - *auf Regen folgt Sonnenschein*. За печалю прийде радість.
2. Визначення типу зв'язку компонентів в словосполученні, тобто має бути визначено, чи є словосполучення стійким:
 - a. Одиничний - *mit den Ohren schlackern* – сторопіти.
 - b. Серійний - *an j-m einen Affen gefressen haben, einen Narren an gefressen haben*- Бути закоханим до нестями.
 - c. Модельований – фразеологізми к часткою *Wie*. *Wie gerädert* - як з хреста знятий, *wie Dreck behandeln* – поводити себе по-свинськи, *wie der Blitz aus heiterem Himmel* – наче грім серед ясного неба.

3. Визначення значення, тобто необхідно визначити, чи є значення фіксованим

- a. в результаті смислового перетворення (переінтерпретації) компонентів- *jemanden ins Bockshorn jagen* – залякати когось.
- b. на основі власних лексичних значень компонентів
- c. як результат модельованої структури

Виходячи з цих критеріїв, І.І. Чернишова каже про два основні типи стійких словосполучень:

1. Фіксовані реінтерпретовані комплекси слів, тобто власне фразеологія;
2. Фіксовані неінтерпретувемі словесні комплекси, які вона описує як фіксовані словесні комплекси нефразеологічного типу

Класифікація фразеології І.І. Чернишової охоплює всі ССК і в той же час враховує їх структуру та семантику. Тому її слід розуміти як структурно-семантичну класифікацію і виділяє наступні групи:

1. phraseologische Einheiten (Фразеологічні єдності)
2. phraseologische Verbindungen (Фразеологічні словосполучення)
3. festgeprägte Sätze

За І. І. Чернишовою фразеологічні єдності є, відповідно до їх структурою, фіксованими словосполученнями, які характеризуються повною реінтерпретація всіх їх компонентів. До цієї групи відносять в першу чергу переосмислені ідіоми.

bei j-m einen Stein im Brett haben - bei jmdm (sehr) beliebt sein - бути на гарному рахунку, подобатися комусь. Ця група може бути розділена ще на підгрупи, а саме на: вербалізовані фразелогізми, субстантивовані та адвербіальні (прислівникові). Сюди ж автор відносить парні та порівняльні

фразеологізми (*Dastehen wie die Gans, wenn's donnert. Dastehen wie der Ochs am Berge. Dastehen wie die Kuh vorm neuen Tor.* - Дивитися як теля на нові ворота); *Wie Espenlaub zittern* - Тремтіти як осиковий лист; *sich freuen wie ein Kind.* — Радіти немов дитина; *an jemandem wie eine Klette hängen* - Причепитися наче реп'ях.

Фразеологічні сполучення це фіксовані словосполучення, в яких переінтерпретується тільки один компонент. В основному це атрибутивні словосполуки з переосмисленим прикметником. *tiefer Schmerz* – глибока образа; *der bleiche/ blasse / grüne/ gelbe Neid* – чорна заздра.

Festgeprägte Sätze це фразеологізми, які характеризуються ситуаційно-залежною семантикою і мають структуру речення. Частіше всього до цієї групи відносять прислів'я та приказки. *Neidhart kann's nicht leiden, dass die Sonn' ins Wasser scheint.*- Залізо іржа з'їдає, а заздрий від заздрощів помирає. *Wasser hat keine Balken.*- Хто води боїться, в моряки не годиться. *Männer lieben mit den Augen und Frauen mit den Ohren.* - Чоловіки люблять очима, а жінки вухами.

Стійкі словосполучення нефразеологічного типу. Вони також поділяються на три групи за структурно-семантичним принципом:

фразеологізовані словосполучення

модельовані

лексичні єдності.

Фразеологізовані словосполучення являють собою стійкі словосполучення з аналітичним значенням. Вони характеризуються тим, що компонент, який має переносне значення (зазвичай дієслово), асоціюється зі словами певної семантичної групи. *seine Gier/Neugier/Hunger/Leidenschaft. bezähmen, - beschwichtigen* – заспокоюватись.

Модельовані утворення - це певні структурно-семантичні моделі, які реалізуються ситуативно в мові. Тут виділяються два типи: стійкі аналітичні вербальні сполучення і типізовані граматичних-стилістичні конструкції.

стійкі аналітичні вербалізації є такі структурно-семантичного моделі, що складаються з дієслова та абстрактного іменника. іменник є дійсним носієм семантики, а дієслово виконує тільки формальну граматичну функцію. *Ärger haben - sich ärgern* – злитися; *in Verwunderung geraten - sich wundern* – дивуватися.

Коли стійкі словосполучення виражені через типізовані граматично-стилістичною конструкції є словосполучення. Вони складаються за конкретною моделлю та можуть змінюватися в залежно від лексичного складу. Існує декілька підвидів, а саме:

Іменник + Прийменник + Іменник

die Ruhe vor dem Sturm - затишшя перед бурею

eine Seele von einem Menschen – добра людина

es ist + zu + Іменник

es ist zum Lachen! - просто сміхота!

es ist zum Erbarmen! - гірше нікуди

es ist zum Davonlaufen! - це нестерпно!

Іменник\ прикметник\ Part. II. + ist + Іменник\ Прикметник\Part. II

Sicher ist sicher – обережність понад усе.

особисті і вказівні займенники + und + іменник

Mein Mann und großzügig? – між чоловік та щедрий? У даному реченні таке поєднання дає нам зрозуміти, що це несумісні поняття.

Лексичні одиниці - це стійкі словосполучення з номінативною функцією, в яких відсутня семантичне перетворення їх складових. Це аналітичні терміни для географічних назв, соціальних інститутів і термінів.

РОЗДІЛ 2

КОНЦЕПТОСФЕРА ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

2.1 Сучасне трактування поняття «національної мовної картини світу»

Мова – сукупність довільно відтворюваних загальноприйнятих у межах даного суспільства звукових, графічних знаків для об'єктивно існуючих явищ і понять, а також загальноприйнятих правил їх комбінування у процесі вираження думок [34]. Людина використовує мову, щоб пояснити світ, явища, сформулювати його модель. Таким чином, ми можемо стверджувати, що мова є універсальним засобом спілкування, і при цьому вона є тією диференціальною ознакою, яка відрізняє етноси один від одного. Тобто, мова передає всім носіям спільний, єдиний для них світогляд, який відрізняється від світогляду носіїв інших мов. Більше того, мова формує людське суспільство в етнос, який утворює націю завдяки збереженню і передачі культури, традицій, суспільної самосвідомості певного мовного колективу. Так, Тер-Минасова [38] зазначає, що спільноти людей відрізняються за способом життєдіяльності, світоглядними орієнтаціями, то вербальні картини світу, створювані ними, є також відмінними.

Картина світу (далі КС), за твердженням Мосунова, є *«узагальненим наочним образом світу, що виступає як зовнішня оболонка для суб'єкта»* [24]. Кожна КС має складну будову та виконує найрізноманітніші функції. Спільною рисою для всіх картин світу є їх знаковий характер. Мова виступає знаком, а особливості форм існування мови зумовлюють і відображають своєрідність мовних картин світу, які є основними структурними елементами картини світу [24]. При цьому Заремська І.М. у своїй статті «Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень» наголошує на ознаках МКС, а саме:

- Специфічна класифікація певних предметних галузей;

- Нерівномірна концептуалізація фрагментів дійсності, залежно від їх значущості для певного етносу;
- Наявність імен концептів;
- Специфічна орієнтація предметних галузей на певну сферу спілкування;
- Специфічна комбінаторика асоціативних ознак концептів [16].

Також вчена наголошує на тому, що така низка КС є об'єктивною необхідністю, а саме через те, що КС є дуже відмінними. І в кожному окремому випадку існує своя бачення світу несхоже з вже існуючими. Автор каже, що існує стільки картин світу, скільки є способів світобаченні, так як кожна людина сприймає світ та будує його образ, враховуючи індивідуальний, суспільний досвід, соціальні умови життя. Таким чином, об'єктом може бути як окрема особистість, так і група людей, нація. КС відображає національні особливості окремих народів. Національна мовна картина світу або мовна картина світу (далі МСК), на гадку Селіванової, – *«це зафіксоване в лексиці відповідної мови специфічне бачення реального світу й усього, що привноситься в нього людською свідомістю»* [30].

Термін МКС бере свій початок ще від ідей В. фон Гумбольдта, що трактує мову проміжок між мисленням і дійсністю, у якому матеріалізуються особливості національного світогляду [28]. Його ідеї далі розвивали так звані гумбольдтіанці, послідовники В. фон Гумбольдта, а саме Л. Вайсгербер, Й. Тріт, Г. Гольц, Г. Іпсен. Е. Сепір і Б. Уорф [33] зазначають, що кожна мова формує в її носія певний образ світу, представлений мережею понять, характерних для цього мовного колективу. Л. Вайсгербер трактує КС як духовний зміст, скарб знань, що живе і впливає на мову конкретного суспільства. М.В. Піменова з цього приводу пише, що МКС є *«сформованою давно і дотепер збереженою національною картиною світу, яка доповнена асимільованим знанням, що, відбиваючи світогляд і світосприйняття народу,*

зафіксована в мовних формах і обмежується рамками консервативної національної культури». Науковець І.О. Голубовська вважає МКС «вираженням засобами певної мови світовідчуженням і світорозумінням, вербалізованою інтерпретацією мовним соціумом навколишнього світу і самого себе в цьому світі». У концепції Ю.Д. Апресяна МКС має особливості:

- кожна природна мова відбиває певний спосіб сприйняття й організації світу (значення, що виражаються в ньому, складаються в єдину систему поглядів, своєрідну колективну філософію, яка нав'язується мовою всім її носіям);
- властивий мові спосіб концептуалізації світу почасти універсальний, почасти національно специфічний;
- хоча погляд на світ є «наївним» у тому розумінні, що відрізняється від наукової картини, але він не є примітивним. [1].

Отже, МКС можна визначити як абстрактний феномен, що існує в лінгвокультурній свідомості у вигляді індивідуального і колективного досвіду, який втілюється в лексичних одиницях. МКС є відображенням когнітивної діяльності людини, а тому й невід'ємною частиною її життєвого світу.

2.2. Концептосфера фразеологічних одиниць на позначення психоемоційних станів людини

На сьогодні одним із основних понять когнітивної лінгвістики є категорія «концептосфери», яка складається з концептів як одиниць та відображає світорозуміння носія мови. Сучасні наукові дослідження підтверджують існування концептосфери та концептів, а саме реальність мислення, що не спирається на слова.

Поняття «концептосфери» пов'язане із пізнавальним потенціалом, запасом знань та навичок, культурним досвідом окремої особистості, народу загалом. Національно-культурну своєрідність концептосфери непомітно зсередини, проте вона виявляється у процесі порівняльного аналізу. Аналіз

концептів дає змогу простежити розвиток поняттєвої структури як окремих слів, так і словникового запасу мови в цілому в діахронічному аспекті, побачити зв'язок цього процесу з особливостями національного менталітету.

Над загальними питаннями теоретичного осмислення поняття «концептосфери» працювало і працює багато вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких: І. Кожушко, Ю. Баланенко, Н. Сергієнко, К. Якименко, Д. Лихачов, Ю. Степанов, З. Попова, Й. Стернін, В. Маслова, А.Приходько, С. Шафіков, Х. Хувер, М. Маерз, Р. Бенсон, С. Банайї, Е. Кнедлер-Банте та багато інших.

Термін «концептосфера» ввів у лінгвістичний обіг дослідник Д. Лихачов, який у праці «Концептосфера російської мови» зазначив: «У сукупності потенції, що відкриваються у словниковому запасі окремої людини, як і всієї мови загалом, ми можемо назвати концептосферами. Концептосфера національної мови тим багатше, чим багатша вся культура нації..., окремих варіантів концептосфери національної мови дуже багато, вони по-різному групуються, по-різному себе виявляють. Кожен концепт у сутності може бути по-різному розшифрований залежно від контексту і культурного досвіду, культурної індивідуальності концептоносія». Д. Лихачов підкреслив, що поняття «концептосфера» особливо важлива тим, що воно «допомагає зрозуміти, чому мова є не просто способом спілкування, але деяким концентрантом культури – культури нації і її втілення у різних прошарках населення аж до окремої особистості» [21]. У сучасній лінгвістиці немає однозначного визначення цього терміну. Так, Ю. Степанов під концептосферою розуміє «таку сферу культури, де поєднуються в одному загальному уявленні (культурному концепті) слова, речі, міфологеми та ритуали». Ми можемо побачити, що вводячи поняття «концептосфера», Д. Лихачов і Ю. Степанов притримуються того самого підходу – лінгвокультурологічного. Так як обидві

концепції з різних поглядів описують той самий феномен, хоча в Д. Лихачова термін “концептосфера” стає багатозначним [35].

З. Попова і Й. Стернін у своїх роботах визначають концептосферу як «упорядковану сукупність концептів народу, інформаційну базу мислення». [27]. В. Маслова вважає концептосферою «сукупність концептів, із яких, як із мозаїчних шматочків, складається полотно світорозуміння носія мови»[21]. С. Воркачов розуміє під концептосферою «певний цілісний і структурований семантичний простір, сукупність концептів». В. Карасик стверджує, що оскільки в суспільстві виокремлені чітко окреслені соціальні групи, то й існують концептосфери цих груп [19].

А. Приходько тлумачить концептосферу як «об’єктивно наявної сукупності вербально позначених і вербально непозначених, національно маркованих ментальних одиниць лінгвокультури, упорядкованих за принципом системності та організованих на засадах множинності, цілісності, зв’язку і структурованості» [26].

На думку О.Селіванової поняття «концептосфера» це «концептуальна система» як родове щодо концептосфери і не ототожнює ці поняття, а вважає перше за все елементом змісту другого. Концептуальна система, за визначенням дослідниці, це «система концептів у свідомості людини або колективній свідомості етносу, що відтворює у вигляді структурованих й упорядкованих знань уявлення про світ, дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду» [30,31,32].

Схожої позиції у розумінні концептосфери дотримуються Т. Космеда та Н. Плотнікова, які слідом за О. Селівановою, запропонували визначення концептосфери як «фрагмента концептуальної картини світу, сформованої на основі уявлень людини та репрезентованої сукупністю одиниць пам’яті (концептів), що групуються за тематичною ознакою».

Для класифікації нами було відібрано 74 ФО на позначення психоемоційних станів, які ми поділили наступним чином згідно концептосфер:

концептосфера ЛЮДИНА. Вона тлумачиться через такі поняття: 1) **Почуття жаху:** *Die Furcht hat tausend Augen; Der Furchtsame sieht überall Gespenster-* У страху очі великі. Страх більший від переляку; *Wie Espenlaub zittern* - Тремтіти як осиковий лист; *sich zu Tode fürchten* – перелякатися до смерті; *fürchterlichen Schiss haben* - відчувати смертельний страх; *kalte Füße bekommen* - злякатися; *Das Herz fiel [rutschte] ihm in die Hose* - у п'ятах (усередині, в душі) похололо; *Den Schwanz zwischen den Beinen nehmen* - Піджати хвоста. 2)**Радість:** *sich freuen wie ein Kind.* — Радіти немов дитина; *das Herz schlägt höher.* — Серце радіє; *jemandem lacht das Herz im Leib; von etw. hin und weg sein.* — сильно радіти; ; *im siebten Himmel sein* - бути на сьомому небі від щастя.3) **Розлюченості:** *eine Wut im Bauch haben; Schaum vor dem Mund haben; aus einer Ohnmacht in die andere fallen* - Розлютитися; *böse wie ein Wolfzлий немов пес; sich vor Zorn nicht mehr kennen; schwillt der Kamm* - Не тямлячи себе від люті ,*Gift und Galle spucken; im Dreieck springen* – рвати та метати; *vor Wut sieden/ glühen/ kochen* – кипіти від злоби; *Donner und Blitz schleudern* - Кидати вогнем-блискавицею. 4)**Почуття закоханості:** *an jemandem wie eine Klette hängen* - Причипитися наче реп'ях; *einen Narren an gefressen haben; bis zum Wahnsinn lieben* - Бути закоханим до нестями; *Männer lieben mit den Augen und Frauen mit den Ohren* - Чоловіки люблять очима, а жінки вухами. 5) **Почуття розгубленості, здивування:** *Dastehen wie die Gans, wenn's donnert; Dastehen wie der Ochs am Berge; Dastehen wie die Kuh vorm neuen To.* - Дивитися як теля на нові ворота; *Den Köpf verlieren.* - Втратити голову. *mit den Ohren schlackern* – Сторопіти; *fielen die Kinnladen herunter.-* відвисла щелепа від подиву;; *die Hände über dem Kopf zusammenschlagen.-* Сплеснути в долоні; *wie der Blitz aus heiterem Himmel* -наче грім серед ясного неба; *Baff sein* – ошаліти;

große Augen machen – дивуватися. б) **Відчай:** *Wie gerädert* - як з хреста знятий, *sich die Haare raufen* - бути у відчаї; *Die Flügel hängen lassen* - опустити руки.

Тобто всі людські емоції ми можемо віднести до цієї концептосфери. Вона є найчисельнішою.

Наступним за частотністю відображення в проаналізованих німецьких ФО **концептосфера МУДРІСТЬ**, що розглядається через поняття: 1) **Обережність та Застереження:** *Er macht ihm eine Faust in der Tasche* - Тримати дулю в кишені; *Wasser hat keine Balken*- Хто води боїться, в моряки не годиться; *Wer sich vor dem Busch fürchtet, kommt nicht in den Wald. Wer die Dornen scheut, kommt nicht in den Busch. Wer Honig lecken will, darf die Bienen nicht scheuen. Wer vor dem Wolf Angst hat, kommt nicht in den Wald. Wer die Stauben fürchtet, kommt nie in den Wald. Wer das Wasser fürchtet, muss sich nicht baden.* - Вовків боятися – в ліс не ходити. *Henker Der Neidische ist sein eigener Henker. Eine Kuh deckt viel Armut zu. Missgunst frisst ihr eigenes Herz. Neid ist dem Menschen, was Rost dem Eisen.*- Заздрий від чужого щастя сохне. *Neid frisst seinen eigenen Herrn. Wer neidet, der leidet. Neidhart kann's nicht leiden, dass die Sonn' ins Wasser scheint.*- Залізо іржа з'їдає, а заздрий від заздрощів помирає. 2) **Знання – незнання:** *mit seiner Weisheit am Ende sein.* - Нічого і нічого не розуміти, *Nicht über die eigene Nasenspitze hinaussehen* - не бачити далі свого носа.

Концептосфера ВІДНОСИНИ реалізується в німецькій мові через: опозицію « людина» — «людина» 1) **Розлюченість:** . *jmdn. in Harnisch bringen; jmdn. in die Wolle bringen* – розлютити; *auf die Palme bringen*- Довести до сказу; 2) **Образа:** *jmdm. (nicht) grün sein. j-d, liegt einem nicht; mit nicht zu Rande kommen. j-d hat nichts für übrig.*- Недолюблювати; *jmdn. vor den Kopf stoßen.* - Образити. *unter die Haut gehen.*- Допекти до серця; *tiefer Schmerz* – глибока образа. 3) **почуття здивування:** *jemanden aus den Socken hauen* – Здивувати 4) **почуття кохання:** *an j-m einen Affen gefressen haben* – закохатися до нестями; *sein Herz an jemanden verlieren* – закохатися.

Ця концептосфера не є найбільшою, але в ній представлені різні емоції.

Концептосфера ЧАС реалізується за допомогою понять: *auf Leid folgt Freud. auf Regen folgt Sonnenschein*. За печалю прийде радість.

Таким чином, за нашими власними підрахунками на основі відібраних одиниць ми можемо стверджувати, що найбільш чисельною є концептосфера **ЛЮДИНА**, яка передає відношення, дії, характеристику, оцінку вчинків людини. Частоту вживання ФО наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Частотність вживання ФО на позначення психоемоційного стану

№	Концептосфера	Відн. %	ФО	Абсл.	Відн.%
1.	ЛЮДИНА	56,8%	Почуття жаху	8	10,8%
			радість	5	6,8%
			Розлюченість	12	16,2%
			закоханість	4	5,4%
			розгубленість	10	13,5%
			відчай	3	4,1%
2.	МУДРІСТЬ	23%	обережність	15	20,3%
			Знання незнання	– 2	2,7%
3.	ВІДНОСИНИ	17,5%	Розлюченість	3	4,1%
			Образа	7	9,3%
			закоханість	2	2,7%
			здивування	1	1,4%
4.	ЧАС	2,7%	радість	2	2,7%
Загалом:				74	100

РОЗДІЛ 3

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПСИХОЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ЛЮДИНИ

3.1 Лінгвокультурологія як особлива галузь мовознавства

На сьогоднішній день основні дослідження у науці проводяться на стику суміжних наук, так як наукові ідеї та в подальшому теорії з'являються на базисі взаємосинтезу різних наук, для яких об'єктом досліджень є людина. Людина та відносини між людьми, націями є наразі актуальним питанням для багатьох галузей як соціолінгвістики, міжкультурної комунікації, етнолінгвістики.

До ролі мови та її ролі в житті народу, її функціях звертався ще В. Гумбольдт. Він сформував теоретичні засади для розвитку лінгвокультурології, а також його послідовники. Так, наприклад Л. Вайсгербер розробив власну теорію, так звану «мовний закон людства». Науковець наголошував на тому, що мова існує в колективі людей, для яких вона є рідною. До становлення лінгвокультурології доклали зусиль А. А. Потебня, А. Мейє. Було представлено значну кількість різних точок зору щодо розуміння зв'язків мови та культури. Хоча цю проблему розглядали представники багатьох дисциплін (психологія, соціологія, лінгвістика, психолінгвістика), проте не було конкретної дисципліни, що б висвітлювала проблему "мови і культури". Як ми вже вказали вище, ідея відображення в мові певних характеристик національної культури не нова в лінгвістиці, але лінгвокультурологія, дисципліна утворення на базі культурології, країнознавства та етнолінгвістики, досить нова. Ще ведуться дискусії щодо того, чи можна вважати цю науку самостійною так як одні науковці вважають її частиною соціолінгвістики, а інші етнолінгвістики (В. Н. Телія [36,37], С.Г. Воркачов [8]). Маслова В. [22,23] вказує на те, що лінгвокультурологія виникла як синтез лінгвістики та культурології та містить

в собі результати досліджень обох наук, додаючи етнолінгвістику та антропологію.

На думку В. Н. Телія[36,37], лінгвокультурологія є частиною етнолінгвістики, що займається вивченням та описом одночасної взаємодії мови та культури. Об'єктом лінгвокультурології за В. Н. Телією є так звані "перехресті" культурології та лінгвістики. С. Г. Воркачов[8] також сприймає лінгвокультурологію як виток етнолінгвістики. Каже про те, що наука створена на базисі мови та культури, а етнокультура є посередником між дослідником та народом. Ми дійшли висновку, що хоча існують різні визначення цієї дисципліни, але всі вони збігаються в тому, що лінгвокультурологія це розділ у сучасній лінгвістиці, який з'явився не так давно, та спрямований на вивчення взаємозв'язку, взаємодію між культурою та мовою в їх функціонуванні та узагальнює ей процес як цілісну структуру одиниць у єдності мовного й культурного змісту за допомогою системних методів з орієнтацією на сучасні пріоритети, суспільні цінності та норми культури.

Зауважимо, що через те, що лінгвокультурологія знаходиться ще на етапі становлення, тому питання об'єкта та предмета досі є відкритими. Так, наприклад, В. Воробйов [9] вважає, що саме взаємозв'язок культури та мови в процесі їх взаємодії і є об'єктом, а предметом, на думку науковця є національні форми буття суспільства, що відображаються в системі мовної комунікації та засновані на культурних цінностях певного народу. В. Красних [20] зазначає, що об'єктом виступає мова як відображення і закріплення культури і культуру, що сприймається крізь призму мови, предметом ж є одиниці мови і дискурсу.

В. Маслова [22,23] визначає цю дисципліну як самостійну галузь мовознавства, що є відмінною від етнолінгвістики, а об'єктом визначає взаємодію мови, культури і людини, яка створює культуру, користуючись мовою; предметом – одиниці мови, які отримали образно-метафоричне значення в культурі та узагальнюють результати свідомості. О. Селіванова стверджує, що

об'єктом виступають засоби мовної системи, які зосереджують культурно значущу інформацію, а предметом – способи фіксації інформації в мові.

Вітчизняні науковці (Н. Мех, Л. Лисиченко, С. Єрмоленко, Л. Мацько, Н. Слухай,) також зверталися до лінгвокультурологічних досліджень. Так, наприклад , концепція представлена С. Єрмоленко звертається до питання мовно-естетичних знаків національних культур. Багато досліджень для становлення лінгвокультурології в Україні зробив В. Кононенко, а саме він систематизував базові питання, висвітлив взаємозв'язки мови та культури.

Як ми вже зазначили вище, лінгвокультурологія досить молода наука та має спільні риси та зв'язки з іншими суміжними дисциплінами.

Лінгвокультурологія і етнолінгвістика, етнопсихолінгвістика.

Ці обидві науки мають тісний взаємозв'язок. Як ми вказували вище, у науці панують думки про те, що лінгвокультурологія лише одна з галузей етнопсихолінгвістики. В. В. Красних наголошує на тому, що через вплив мови змінюється самосвідомість та характер мислення людини. Обидві науки спираються на закріплення особливостей менталітету. А теоретичним підґрунтям виступає гіпотеза лінгвістичної відносності Е. Сепіра [33] і Г. Уорфа. Вчені висловлюють думку про те, що люди, які спілкуються різними мовами, по-різному сприймають світ і мислять. Зокрема, ставлення до таких фундаментальних категорій, як простір і час, залежить в першу чергу від рідної мови індивіда. Лінгвокультуролог В.В. Маслова каже про те, що кожен колектив має певні устої, норми, що є соціально прийнятними.

Через існування думки про те, що лінгвокультурологія є лише відгалуженням етнолінгвістики, а в нашій роботі ми описуємо саме лінгвокультурологічні компетенції, то є певна необхідність в більш поглибленій диференціації цих двох наук.

У сучасній науці під етнолінгвістикою розуміється розділ мовознавства, що розкриває взаємозв'язки мови та етноса. Н. І. Толстой [39] вказує на

притаманність етнолінгвістичним дослідженням щодо ролі мови та функціонування культури, психології, творчості народу. За Н. І. Толстим є два визначення: розділ мовознавства, 1) об'єктом якого є мова в її відношенні до культури народу; 2) об'єктом якого пласт культури, народної психології і міфології незалежно від прийомів їх втілення [39. с. 315].

Лінгвокультурологія і міжкультурна комунікація.

Провести чітку межу між цими двома науками теж досить складно, саме через їх направленість на розуміння іноді двох зовсім різних культур та мов. Проте кожна з них висвітлює лише коло певних проблем: лінгвокультурологічні дослідження, здебільшого, мають на меті вирішити проблеми взаємозв'язку мови і культури, а також звертають увагу до становлення мовних картин світу. Основними питаннями з кола інтересів міжкультурної комунікації є взаємосинтез різних мов і культур. Отриману інформацію науковці використовують в працях присвячених порівняльному аналізу двох чи більше культур.

Лінгвокультурологія і лінгвокраїнознавство.

Лінгвокраїнознавство проводить дослідження здебільш практичного характеру та також представляється основою для отримання інформації про культуру та мову. В. Г. Костомарова та Е.М. Верещагіна вказують на необхідність створення лінгвокраїнознавства для вирішення питань міжкультурної комунікації. На думку науковця В. В. Воробйова, лінгвокраїнознавство ґрунтує свої теоретичні засади на лінгвокультурології. Мовознавець порівнюючи ці дві дисципліни підкреслює не тільки їх схожість, а й розбіжність. Оскільки лінгвокультурологія була створена за для вирішення інших проблем, а саме навчання іноземним мовам. Звідси В. В. Воробйов

вказую на те, що питаннями «розуміння мови в умовах міжкультурної комунікації» займається лінгвокраїнознавство.

3.2 Засоби формування лінгвокультурної компетенції

Словник термінів міжкультурної комунікації визначає лінгвокультурно компетенцію як «одне з найважливіших понять міжкультурної комунікації; знання базових елементів культури (національних звичаїв, традицій, реалій тощо) країни, мовою котрої здійснюється комунікація; здатність мовця виявляти у мові країнознавчу інформацію і користуватись нею з метою досягнення запланованої комунікативної мети; уміння здійснювати міжкультурну комунікацію, яке передбачає знання лексичних одиниць з національно-культурним (етнокультурним) компонентом семантики і навички адекватного їх уживання в ситуаціях міжкультурного спілкування, а також уміння використовувати фонові знання для досягнення взаєморозуміння в ситуаціях опосередкованого і безпосереднього міжкультурного спілкування».

На сьогодні існує багато способів презентування матеріалу і ми хотіли б звернути увагу на сучасні методи , які можна використовувати, в тому числі і дистанційно.

Наприклад, перегляд оригінального художнього фільму буде сприяти формуванню лінгвокультурних компетенцій, як зазначають С. Стемплескі та

Б. Томалін. [51] відеоматеріал може включати в себе і фразеологізми на позначення психоемоційних станів через те, що вони широко використовуються у побуті. Більш того, завдання такого типу буде покращувати 4 види мовленнєвої діяльності одночасно.

Вчені вказують на те, перегляд такого фільму сприяє: 1)активізації та зацікавленості учнів 2) розвиненню лексику 3)закріпленню граматичних навичок та умінь 4) розвиненню фонетичних навичок і умінь 5) формуванню та поліпшенню навичок з аудіювання 6) робота над письмовими навичками (вправи до відеоматеріалу).І. Ю. Буханець [4] вважає, що це допомагає також

вивчити не лише окремі фрази і слова, а й засвоїти так звану комунікативну ситуацію. Ситуація (у широкому розумінні) означає сукупність обставин реальності. Але не кожна ситуація спонукає до комунікації. Тому мовленнєву ситуацію можна назвати збігом обставин, які схиляють людину до розмови. Комунікативна ситуація має певну структуру, а саме: 1) той, хто говорить (адресант); 2) той, хто слухає (адресат); 3) зв'язок між адресантом і адресатом; 4) тон спілкування (офіційний - нейтральний - дружлюбний); 5) мета; 6) вид спілкування, засоби вербальної та невербальної комунікації; 7) взаємозв'язок (усний / письмовий, контактний / дистанційний); 8) місце спілкування.

Ці компоненти є ситуаційними змінами. Зміна одного з компонентів призводить до зміну усієї комунікативної ситуації. Саме тому, фільми та наглядні автентичні матеріали допомагають краще зрозуміти сторонню для нас культуру та мову.

Під час навчального процесу мовленнєві ситуації можуть виникати самостійно, як у реальному спілкуванні. Проте їх може запропонувати і вчитель. Відповідно до цього мовленнєві ситуації на уроці іноземної мови можна поділити на природні та штучні.

Хочемо зауважити, що природні мовленнєві ситуації часто трапляються під час навчального процесу, так як вони міцно пов'язані з його організацією, мовленнєвий імпульс тут природний і обставини на уроці, стосунки між викладачем і учнями, учнями справжні. Проте така кількість подібних спонтанних і природних ситуацій досить обмежена і ми не можемо увесь час їх використовувати, бо це не буде доречним. Тим паче вони не можуть забезпечити активацію всього мовного матеріалу програми. Однак досвідчені викладачі намагаються розширити коло природних мовленнєвих ситуацій. Вони обговорюють зі студентами події з реального життя, вміло ведуть дискусії за прочитаною історією чи фільмом, які вони переглядали протягом усього класу. поєднання спілкування з іноземною мовою та набутими мовними засобами, які

вказані в цьому навчальному циклі, допомагають навчальні мовленнєві ситуації (НМС).

Навчальна мовленнєва ситуація відрізняється від природного способу створення мовленнєвого стимулу, без якого акт мовлення неможливий. У природних ситуаціях, як згадувалося, цей стимул створюється реальними обставинами, а в НМС вчитель змальовує її усно. [40]

Ми пропонуємо наступні навчальні мовленнєві ситуації лінгвокультурологічного характеру з використанням ФО на позначення психоемоційного стану людини.

Учитель спочатку діле клас на декілька груп по 4-5 учня. Потім пропонує їм написати на маленькому аркуші паперу 3 слова: 1. То, чого учень боїться. 2. То, що дуже не подобається учню. 3. те, що може порадувати учня. Учитель збирає папірці, перемішує їх та роздає у середині групи. Учні мають спитати одне одного і відповісти, використовуючи фразеологізми, а також занотувати відповіді. Учитель може зафіксувати на дошці те ФО, над якими буде працювати. Наприклад, для першого слова підійдуть такі: *Wie Espenlaub zittern* - Тремтіти як осиковий лист; *sich zu Tode fürchten* – перелякатися до смерті; *fürchterlichen Schiss haben* - відчувати смертельний страх. *kalte Füße bekommen* - злякатися. Для другого слова можна використати наступні ФО : *jmdm. (nicht) grün sein. j-d, liegt einem nicht, mit nicht zu Rande kommen. j-d hat nichts für übrig* - Недолюблювати, *unter die Haut gehen*.- Допекти до серця. Для третього ж ми пропонуємо : *sich freuen wie ein Kind*. — Радіти немов дитина, *im siebten Himmel sein* - бути щасливим.

Для закріплення використовують метод вправ, який у дидактиці пояснюється як «багаторазове повторення певних дій або видів діяльності для їх засвоєння, що спирається на розуміння і супроводжується свідомим контролем і коректуванням». Методика викладання мови тлумачить метод вправ як виконанням учнями спеціальних завдань для засвоєння теоретичних відомостей

та оволодіння мовно-мовленнєвими уміннями і навичками. Для запам'ятовування ФО потрібно використовувати наступний алгоритм [40]:

- Учитель промовляє ФО, учні сприймають її на слух.
- Учитель подає ФО в графічному вигляді, учні фіксують її до робочого зошита.
- Промовляння ФО хором та поодинці.
- Робота з фразеологічним словником: декілька учнів знаходять ФО, зачитують його значення.
- Подання учителем українського відповідника, приклада використання ФО в реченні.
- Подання учителем німецького ФО, його використання у контексті.
- Добирання до німецького ФО та українського еквівалента синоніми та антоніми.

Виконання перелічених завдань складають собою систему вправ, яка передбачає дотримання загальнодидактичних принципів навчання - систематичності, послідовності, науковості, доступності, зв'язку з життям, свідомості, активності, активізації пізнавальної діяльності, наочності и т.д. Залежно від мети навчання учні мають виконувати вправи на формування монологічного та діалогічного мовлення, у яких активно використовувати вивчені ФО. для навчання діалогічного мовлення використовують 4 групи вправ, які можуть виконуватися таким чином, щоб складниками висловлювань були ФО, що вивчаються. Перша група - вправи на продукування реплік, які збігаються з реченням; друга група - вправи на обмін репліками у складі окремих тематичних діалогічних єдностей, у яких функціонують ФО, що вивчаються; третя група - вправи на створення діалогічних текстів, що містять вивчені ФО.

Система вправ для навчання монологічного мовлення поділяються на такі групи: 1) створення речень із ФО для використання їх у складних синтаксичних цілих; 2) створення надфразових єдностей, які можуть використовуватися у монологічних текстах різних типів(описах, розповідях, роздумах).

Робота над засвоєнням ФО на позначення психоемоційних станів людини потребує від учителя німецької мови знань не тільки за фаховим предметом, а ще з педагогіки, психології, прагнення внести щось нове в освітній процес та зацікавити дітей не тільки до вивчення іноземної мови, а й до пізнання традицій, буду іншої країни за для того, щоб перейняти цей досвід.

Aufgabe 1. Stellen sie fest, welche Ausdrücke in der rechten Spalte sinngemäß den Phraseologismen links zugeordnet werden können. (Вправа 1. Визначте, які вирази у правій колонці можна співвіднести фразеологізмам зліва)

- | | |
|------------------------------------|---------------------------|
| 1. von etw hin und weg sein | a) Angst haben |
| 2. auf die Palme bringen | b) sich verlieben |
| 3. Baff sein | c) Wasser ist gefährlich |
| 4. fürchterlichen Schiss haben | d) jemanden wütend machen |
| 5. Wasser hat keine Balken | e) begeistert sein |
| 6. sein Herz an jemanden verlieren | f) überrascht sein |

Lösungen (Відповіді): 1- e), 2- d), 3 – f), 4-a), 5 – c), 6 – b).

Aufgabe 2. Vervollständigen Sie folgende Phraseologismen. (Вправа 2. Доповніть наступні фразеологізми.)

- 1) sich die Haare ...
 - a) raufen
 - b) laufen
 - c) saufen
- 2) unter die ...gehen

- a) Kopf
 - b) Haut
 - c) Hand
- 3) ...Augen machen
- a) Blaue
 - b) Geschlossene
 - c) Große
- 4) das Herz ...höher
- a) schlägt
 - b) bäckt
 - c) geht

Lösungen (Відповіді): 1 – a, 2- b, 3 – c, 4-a.

Aufgabe 3. Was passt zusammen? Ordnen sie zu. (Вправа 3. Що підходить? З'єднайте)

- | | |
|------------------------------------|----------------------------|
| 1. Die Furcht hat | a) im Bauch haben |
| 2. wie der Blitz aus | b) Frauen mit den Ohren |
| 3. eine Wut | c) heiterem Himmel |
| 4. Wer vor dem Wolf Angst hat | d) tausend Augen |
| 5. Männer lieben mit den Augen und | e) kommt nicht in den Wald |

Lösungen (Відповіді): 1- d, 2 – c, 3 – a, 4 – e, 5 – b.

Aufgabe 4. Was meint das gleiche? Verbinden Sie. (Вправа 4. Що позначає те саме? З'єднайте)

1. Schaum vor dem Mund haben	a) Wer das Wasser fürchtet, muss sich nicht baden.
2. j-d hat nichts für übrig.	b) Die Furcht hat tausend

	Augen
3. auf Leid folgt Freud	c) Dastehen wie die Kuh vorm neuen Tor
4. Wer die Stauben fürchtet, kommt nie in den Wald	d) auf Regen folgt Sonnenschein
5. Der Furchtsame sieht überall Gespenster	e) mit nicht zu Rande kommen
6. Dastehen wie der Ochs am Berge.	f) eine Wut im Bauch haben

Lösungen (Відповіді): 1 – f, 2- e, 3 –d, 4 – a, 5 –b, 6 – c.

Aufgabe 5. Ergänzen Sie die Sätze. (Вправа 5. Доповніть речення)

Dreieck	Socken	Gift	Tode	Kopf
Himmel				

1. Dieser Blödmann! Er hat mich verpetzt. Ich könnte ...und Galle spucken
2. Sie trifft der Verrat ihrer besten Freundin Rachel und ihres Ex-Verlobten wie ein Blitz aus heiterem....
3. Wenn es brennt: Nur nicht den ...verlieren! Die ersten Minuten sind in der Brandbekämpfung entscheidend"
4. Ich habe vor einiger Zeit mal eine Dokumentation über sein Leben gesehen, die mich auch aus den ... kippen ließ. Ich hätte es vorher niemals für möglich gehalten, dass jemand wirklich so ein extremes Doppelleben führen kann
5. Der Knall war so laut, dass ich mich fast zu ... gefürchtet habe"
6. Ich könnt' imspringen, wenn ich das höre!

Lösungen (Відповіді): 1- Gift, 2- Himmel, 3 – Kopf, 4 Socken, 5- Tode, 6- Dreieck.

Aufgabe 6. Was passt zusammen? Kreuzen Sie an. (Вправа 6. Що підходить? Позначить)

1. Eram Tag vor der Hochzeit.
 - a. bekam kalte Füße
 - b. wie eine Klette hängen
 - c. wie der Blitz aus heiterem Himmel

2. Als ich sie das erste Mal hörte ,...– bei dem Preis kann man wirklich nicht meckern
 - a. Wasser hat keine Balken
 - b. tiefer Schmerz
 - c. klappte mir die Kinnlade herunter

3. Kopf hoch! ...
 - a. auf Regen folgt Sonnenschein
 - b. sich vor Zorn nicht mehr kennen
 - c. Eine Kuh deckt viel Armut zu. Missgunst frisst ihr eigenes Herz

Lösungen (Відповіді): 1 - bekam kalte Füße, 2 - klappte mir die Kinnlade herunter, 3 -auf Regen folgt Sonnenschein.

Aufgabe 7. Schreiben Sie eine kurze Erzählung. Verwenden Sie wie möglichst viel Phraseologismen! (Вправа 7. Напишіть короткий твір. Використайте якомога більше фразеологізмів)

Aufgabe 8. Wählen sie die richtige Übersetzung. (оберіть правильний еквівалент)

- | | |
|--|-----------------------|
| 1. Schaum vor dem Mund haben | A. закохатися |
| 2. sein Herz an jemanden verlieren | B. Сплеснути в долоні |
| 3. Dastehen wie die Kuh vorm neuen Tor | C. кипіти від злоби |

- | | |
|--|------------------------------------|
| 4. die Hände über dem Kopf
zusammenschlagen | D. Розлютитися |
| 5. Henker Der Neidische ist sein
eigener Henker | E. опустити руки |
| 6. j-d liegt einem nicht | F. Дивитися як теля на нові ворота |
| 7. Die Flügel hängen lassen | G. Недолюблювати |
| 8. vor Wut sieden | H. Заздрий від чужого щастя сохне |

Lösungen (Відповіді): 1- D, 2- A, 3 – F, 4 – B, 5 – H, 6 – G, 7 - E, 8 – C.

Aufgabe 9. Wählen Sie ein paar Phraseologismen und denken Sie sich die Situation aus. (оберіть декілька фразеологізмів та придумайте з ними ситуацію).

ВИСНОВКИ

Наша робота присвячена фразеологізмам з точки зору лінгвокультурології. Тому для того, щоб краще розкрити ці поняття, ми звернулися до питання поняття про фразеологію. Як наука вона сформувалась нещодавно та тому ведуться дискусії щодо її об'єкта, а саме фразеологізму. Різні вчені трактують це поняття з різних точок зору. Існує чимала вибірка класифікацій цього явища: традиційна, структурно-семантична, граматична, функціонально-стилістична.

Також у роботі назначені основні характеристики, притаманні ФО: ідіоматичність; стабільність; лексикалізація; відтворюваність. Далі ми встановили групи ФО за граматичними критеріями, встановили тип зв'язку компонентів, розглянули коли значення може бути фіксованим. Та на основі класифікації І. І. Чернишової нами було наведено власні приклади з використанням ФО на позначення психоемоційних станів. У другому розділі ми звертаємося до поняття «картина світу», але по-перше висвітлюємо такий термін як мова.

Отже, мова як система звуко-графічних знаків для зображення об'єктивної дійсності заключає в собі особливості світогляду нації, що його використовують. Тому народи різняться не тільки за культурою, ментальністю, а ще й словесними засобами створення картини світу. Є. Л. Мосунов трактує це поняття так: КС — «узагальненим наочним образом світу, що виступає як зовнішня оболонка для суб'єкта». Головна риса КС – здатність відобразити національних особливостей певного народу. Звідси Мовна картина світу, як вважає Селіванова, – це зафіксоване в лексиці відповідної мови бачення реального світу та того, що привносить в нього людська свідомість. Отже, МКС можна визначити як феномен, що існує в лінгвокультурній свідомості у вигляді індивідуального і колективного досвіду, який втілюється в лексичних

одиницях та є відображенням когнітивної діяльності людини, а тому й невід'ємною частиною її життєвого світу.

ФО через свою експресивність добре відображають мовні особливості кожної нації, а зі збільшенням робіт присвячених питанням співвідношення мови та мислення все більше науковці звернули увагу саме на цей аспект. Саме тому неможливо в сучасній науці розглядати фразеологію без врахування когнітивних аспектів. Мова пов'язана з пізнаванням, бо відображає його, виступаючи засобом вираження думки. Згідно з когнітивними підходами, в основі семантики фразеологічної одиниці виділяється концептуальна структура, призначена для представлення стереотипної ситуації, – так званий фрейм (сценарій). Закодованим у ньому знанням властива культурно-національна зумовленість, оскільки концепт “відображає не просто суттєві ознаки об'єкта, а всі ті, які в даному мовному колективі заповнюються знанням про сутність”.

Так як сучасна лінгвістика антропоцентрична, то особливу увагу в нашій роботі ми звернули на емоційні стани та концептосфери, у яких вони відображаються. По-перше, необхідно було з'ясувати які почуття можна віднести до емоцій. У сучасній психології виділяють такі емотивні стани: любов, щастя, радість, здивування, страх, страждання, відраза, гнів, презирство, рішучість, печаль.

За семантикою та структурою згідно, з Віноградовим, найбільше ФО на позначення психоемоційних станів людини можна віднести до фразеологічних зрощень та єдностей. Фразеологічні сполучення репрезентовані у найменшій кількості.

Одним із основних понять сучасної когнітивної лінгвістики є «концептосфера», яка складається з концептів як одиниць та відображає світорозуміння носія мови. Сучасні наукові дослідження підтверджують існування концептосфери та концептів, а саме реальність мислення, що не спирається на слова.

За А. Приходько— це «об'єктивно наявна сукупності вербально позначених і вербально непозначених, національно маркованих ментальних одиниць лінгвокультури, упорядкованих за принципом системності та організованих на засадах множинності, цілісності, зв'язку і структурованості».

Таким чином, за нашими власними підрахунками на основі відібраних одиниць ми можемо стверджувати, що найбільш чисельною є концептосфера **ЛЮДИНА**, яка передає відношення, дії, характеристику, оцінку вчинків людини. Частоту вживання ФО наведено у таблиці 1.

У третьому розділі основний інтерес складало виокремлення лінгвокультурології з кола суміжних дисциплін та надання різних трактувань цього терміну. Всі науковці погоджуються в тому, що лінгвокультурологія займається взаємозв'язком мови та культури. Далі ми викрили новітні методи формування лінгвокультурологічної компетенції та надали різноманітні вправи, для її кращого засвоєння. Здебільшого ми надали вправи саме на формування та засвоєння навичок. Майже всі вони представлені у вигляді тестових завдань, адже цей формат є досить зручним для опрацювання як очно, так і дистанційно. Всі вправи ми подали з відповідями і це полегшить їх використання в подальшому. Також, розроблений нами матеріал може бути використаний і для контролю.

Перспектива майбутніх досліджень полягає у вивченні ФО, що вербалізують концептосфери **ВІДНОСИНИ** та **ЧАС**, так як вони представлені в даній роботі не достатньо широко, у контрастивному дослідженні ФО в англійській та німецькій, німецькій та українській мовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апресян В. Ю. Метафора в семантическом представлении эмоций. Вопросы языкознания. 1993. №3. С. 27–35
2. Балли Ш. Французская стилистика. пер. с фр. К.А.Долинина. М., 1961. 221с.
3. Баран Я. А. Основні питання загальної та німецької фразеології. Львів : Вища школа, 1980. 155 с.
4. Буханець І. Ю. Автентичний художній фільм у контексті навчання міжкультурного спілкування [Електронний ресурс] / І. Ю. Буханець – Режим доступу до ресурсу: URL:<http://www.stattionline.org.Ua/filologiya/31/1876-avtenticlmijxudozlmij-fihn-u-konteksti-navchannya-mizhkultuniogo-spilkuvannya.html>.(дата звернення: 20.04.2020)
5. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. М: Языки славянской культуры, 2001.288 с.
6. Верещагин Е.М., Костомаров В .Г. Язык и культура. Лингвострано- ведение в преподавании русского языка как иностранного. М. 1990.
7. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц в русском языке: Избранные труды. Лексикология и лексикография. М.: Наука, 1977. С. 140-161
8. Воркачев С.Г. Лингвокультурология. языковая личность, концепт: становление антропоцентрической парадигмы в языкознании Филологические науки. 2001. № 1. С. 64-72.
9. Воробьев В. В. Общее и специфическое в лингвострановедении и лингвокультуроведении: Слово и текст в диалоге культур. М.: Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина, 2000. С. 83-92..
10. Гаврись В. І. Сталі сполучення слів у сучасній німецькій мові. К. : Радянська школа, 1971. 656 с.

11. Гамзюк М. В. Емотивність фразеологічної системи німецької мови: автореф. дис. на здобуття ступ. доктора філолог. наук. К., 2001. 31 с.
12. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення в процесі створення фразеологічних одиниць: На матеріал німецької мови: Монографія. К.: Видчий центр КДЛУ, 2000. 256 с.
13. Гінка Б. І. Лексикологія німецької мови. Лекції та семінари: Навчальний посібник. 3-є вид., Тернопіль: Навчальна книга, 2010. 416 с.
14. Гоштанар І. Національно-культурний аспект досліджень фразеологічних одиниць німецької мови. Південний архів. Філологічні науки. 2002. № XIV. С. 62 – 65.
15. Заваринська І. Ф. Культурно-національна семантика фразеологічних одиниць з ономастичним компонентом в аспекті мовно-концептуальної картини світу (лінгвокультурологічний аспект) Лінгвістика. 2009. № 2. С. 139 – 147.
16. Заремська І. М. Мовна картина світу як об'єкт лінгвістичних досліджень Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови. 2011. №. 7. С.396-402. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_10_2011_7_90.
17. Изард К. Психология эмоций М. ; Харьков ; Минск; Питер, 1999.
18. Калимуллина Л. А. Семантическое поле эмотивности в русском языке: диахронический аспект (с привлечением материала славянских языков) : монография. Уфа : РИО БашГУ, 2006. 344 с
19. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс : [текст]. Волгоград : Перемена, 2002. 477 с.
20. Красных В. В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія: Курс лекцій. М.: ИТДГК "Гнозис", 2002. 284 с.

21. Лихачев, Д. С. Концептосфера русского языка [Электронный ресурс]. Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. М. : Наука, 1993. С. 3-9.
22. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика: учебное пособие. Минск : Тетросистема, 2004. 256 с.
23. Маслова В.А. Лингвокультурология. - М.: Издательский центр "Академия", 2001. 208 с.
24. Мосунов Е.Л. Язык и картина мира : автореф. дис. канд. филос. наук : спец. 09.00.01. Магнитогорск, 2007. –25 с.
25. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика. [Электронный ресурс]. З.Д. Попова, И.А. Стернин. URL:<http://zinki.ru/book/kognitivnaya-lingvistika>.
26. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с., с. 67
27. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с. URL:http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/lihach/koncept.pdf.
28. Радченко О. А. Язык как мирозидание. Лингвофилософская концепция неогумбольдтианства. Т. 1 [Текст]. М. : Метатекст, 1997. 308 с. - ISBN 5-89672-003-3.
29. Сарапулова А. В. Из истории фразеологических оборотов в немецком языке. Иностранные языки в школе. М., 2006. № 2. С. 72–75.
30. Селиванова Е. А. Когнитивные модели синтаксических структур с образно-метафорическим компонентом. Межкультурные коммуникации: пространство и время. М. : Изд-во Российского ун-та дружбы народов, 2004. С. 55–59
31. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: [навчальний посібник]. П.: Довкілля К., 2008. 350 с.

32. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми. Полтава : Довкілля. К., 2008. – 711 с.
33. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии .Пер. с англ. под ред. и с предисл. (с. 5-22) д-ра филол. наук проф. А. Е. Кибрика. М.: Прогресс: Универс, 1993. 656 с.
34. Словник української мови: в 11 т. / [ред. колег. І. К. Білодід (голова) та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970 –1980. Т. 4: І – М / [ред. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, П. П. Доценко]. К.: Наукова думка, 1973. – 840 с
35. Степанов Ю. С. Константы: словарь русской культуры .М. : Акад. проект, 2001. 990 с.
36. Телия В. Н. Культурно-национальные коннотации фразеологизмов. Славянское языкознание. XI Международный съезд славистов. М., 1993. С. 302-304.
37. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантические, прагматические и лингвокультурологические аспекты. М.: Школа "Языки русской культуры", 1988. - 288 с.
38. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация . М. : Изд-во МГУ, 2004. – 352 с.
39. Толстой Н.И. Этнолингвистика в кругу гуманитарных дисциплин .Русская словесность: Антология. - М.: Academia, 1997
40. Фіцула ММ Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. К.г 2002. 528с.
41. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка . М. : Выс. школа, 1970. 247 с.
42. Чернышева И. И. Фразеология современного немецкого языка. М.: Высшая школа, 1970. 200 с.
43. Шанский Н. М. Лексикология современного русского языка. М.: «Просвещение», 1972. 328с.

- 44.Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. М.: Высшая школа, 1985. 160 с.
- 45.Шаховский В.И. Лингвистическая теория эмоций : монография. М.: Гнозис, 2008. 416 с.
- 46.Burger H. Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2007. 240 S.
- 47.Fleischer W. Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache. Leipzig: VEB Bibliografisches Institut Leipzig, 1997. 250 S.
- 48.Handbuch der Phraseologie. / Burger, Harald, Buhofer, Annelies, Sialm, Ambros – Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1982. 433 S.
- 49.Hartmann D. Zur Phraseologiebildung mittels metonymischer Prozesse aus der Sicht der kognitiven Linguistik. Wörter in Bildern, Bilder in Wörtern Rupprecht S. Bauer, Christoph Chlosta, Elisabeth Piirainen (Hrsg.). Bochum: Schneider-Verl. Hohengehren GmbH, 1999. S. 219-238.
- 50.Hessky, Regina. Phraseologie: Linguistische Grundfragen und kontrastives Modell deutsch-ungarisch. – Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1987. 128.
- 51.Stemplesky . Video in Action. NY. London. Toronto : Prentice Hall. 1990. - 173 p.

ЛЕКСИКО- І ФРАЗЕОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

1. НРФС: Бинович Л. Э. и Гришин Н. Н. Немецко-русский фразеологический словарь. М.: Русский язык, 1975.
2. НУФС: Німецько-український фразеологічний словник в 2-х т. Уклали: Гаврись В.І., Пророченко О. П. Київ: Радянська школа, 1981. С-90:
3. Касландзия В. А. Синонимия в немецкой фразеологии: Справочник.М.: Вышш. шк., 1990. 190 с.
4. СД 2005: Денисенко С. Н. Словник-довідник з фразеологічної деривації на основі існуючої фразеології німецької мови з перекладом прикладів на українську та російську мови. Вінниця, Нова Книга, 2005. 288 с.

5. ФСНМ: Фразеологічний словник німецької мови / Укладачі: Осовецька Л. С., Сільвестрова К. М. Київ: Радянська школа, 1964. 715 с.
6. DW-96: Deutsches Wörterbuch: [herausgegeben von Karl-Dieter Bunting, Ramona Karatas]. Isis Verlag AG. Chur. Schweiz, 1996. 1472 S.
7. Duden. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten/Wörterbuch der deutschen Idiomatik/hrsg. und bearbeitet von Günther Drosdowski und Werner Scholze Stubenrecht. Mannheim, Leipzig; Wien; Zürich; Duden –verl., 1992.864 S.
8. Duden. Redensarten. Herkunft und Bedeutung. von R. Köster Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich; Duden – verl., 1999. 926 S.